

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ”
ПРАВНО – ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ПУБЛИЧНОПРАВНИ НАУКИ И ПУБЛИЧЕН
МЕНИДЖМЪНТ”**

Ирина Георгиева Атанасова

Наказателноправна защита на авторското право и сродните му права

АВТОРЕФЕРАТ

**на дисертационен труд за присъждане
на образователна и научна степен „доктор”**

**научна специалност: „Наказателно право”,
шифър 05.05.16**

**Научен ръководител:
Проф. д-р Румен Владимиров**

**Благоевград,
2012**

Дисертационният труд на тема ‘‘Наказателноправна защита на авторското право и сродните му права’’ е обсъден на заседание на катедра Публичноправни науки и публичен мениджмънт към Правно – исторически факултет на Югозападен университет ‘‘Неофит Рилски’’, гр. Благоевград (Протокол № 8/24.10.2012 г. от заседанието на катедрата) и е насочен за защита пред научно жури.

Дисертационният труд е съобразен със законодателството на Република България, действащо към м. септември 2012 г.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 14.12.2012.г. отч. в зала(уч. Корпус № 6) на ЮЗУ ‘‘Неофит Рилски’’, гр. Благоевград

Автор: Ирина Георгиева Атанасова

Тема: Наказателноправна защита на авторското право и сродните му права

СЪДЪРЖАНИЕ :

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННОТО ИЗСЛЕДВАНЕ (4)

1. Актуалност и значимост на изследването (4)
2. Обект и предмет на изследването (5)
3. Цел и задачи на дисертационния труд (6)
4. Методи на изследването (7)
5. Източници на изследване (8)
6. Практическо значение на дисертационното изследване (8)

II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД (9)

III. КРАТКО СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД (9)

IV. СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД (27)

V. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА (37)

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност и значимост на изследването

Правото на авторство е победа и тържество на човешкия разум, признан на авторите на произведения на литературата, науката и изкуството, правото на собственост върху тях, изразяващо се в предоставената им възможност да контролират интелектуалната и икономическата съдба на своите произведения. Творчеството от своя страна може да се развива успешно само в условията на ефективно функциониране на правна уредба за защита правата на творците над техния труд и интелектуална собственост.

В дисертационния труд се изследва един съвременен проблем, чиято актуалност и значимост са в резултат на повишената роля и значението на защитата на авторското право и сродните му права (АПСП) за насърчаване интелектуалното творчество в областта на литературата, науката, изкуството и създаването на законодателство и институции, които успешно и ефективно да се противопоставят на авторскоправните престъпления. Темповете на динамичен технологичен напредък на съвременното общество създават предпоставки, при които някои от обектите на АПСП могат да бъдат използвани бързо и лесно без необходимото за това разрешение и без заплащане на съответно възнаграждение.

Актуалността на изследването произтича както от необходимостта от правен анализ на средствата и начините на защитата на авторското право и сродните му права, така и от широко дискутирания в глобален аспект проблем, свързан с хармонизирането на наказателноправните разпоредби и криминализацията на някои нарушения свързани с авторското право. Изследваната проблематика придобива голяма актуалност и значимост и с оглед на необходимото унифициране на българската наказателноправна защита на АПСП и съответните санкции с тези на останалите страни от Европейския съюз(ЕС). Съществува необходимост от цялостно и задълбочено изследване на наказателноправната защита на авторското право и сродните му права по наказателния кодекс (НК) на Република България, както и възможност за нейното

усъвършенстване. Потърсени са решения и чрез проучване на чуждия опит в съвременните законодателства на европейски и други държави.

С развитието на безжичните технологии, голяма част от произведенията стават лесно достъпни за потребителите по място и по време, свободно избрано от тях. Изследван е и проблемът за наказателноправната защита на авторското право в дигитална среда, наказателната отговорност, произтичаща от неразрешено качване, сваляне и споделяне на незаконно съдържание от интернет и съответните санкции както в Република България така и в световен мащаб.

Акцентите в дисертацията са разработени преди всичко и с оглед новите и все още недостатъчно изследвани нормативни положения и тенденции за хармонизирането на посегателствата, съставляващи престъпления против АПСП на международноправно равнище.

2. Обект и предмет на изследването

Обект на изследването е функционирането на наказателноправната защита на авторското право и сродите му права според ЗАПСП, Наказателния Кодекс (НК) на Република България, законите за авторско право и наказателноправните закони на някои европейски държави и САЩ, както и редица международноправни актове- международни споразумения, директиви на ЕС и конвенции, които осигуряват защитата на авторското право и сродните му права.

Предмет на научното изследване е наказателноправната защита на авторското право и сродите му права. Изследват се престъпленията, свързани с авторското право, както и другите видове защита- административнонаказателната и гражданската.

3. Цели и задачи на дисертационния труд

Целите на дисертационния труд са:

- да се очертаят същността и особеностите на авторското право и сродните му права;

- да се установи актуалното състояние на наказателноправната защита на авторското право и сродните му права според НК на Република България;
- да се предложат изменения *de lege ferenda*, с които да се стигне до усъвършенстване на наказателноправната защита;
- да се изследват актуалните и приоритетните проблеми, както и глобални тенденции свързани с наказателноправната защита на АПСП.

За изпълнението на избраните цели на изследването, в процеса на разработването на дисертационния труд, се прави опит да се решат няколко **основни задачи**:

- да се изследва и проучи на правната уредба на АПСП;
- да се систематизират неясноти, неточности, противоречия и празноти в съществуващата правна регламентация на АПСП;
- да се проучат и анализират възможните начини и средства за защита на АПСП в Република България;
- да се изследва и анализира актуалното състояние на наказателноправната защита на АПСП според НК и да се потърсят възможности за нейното усъвършенстване и подобряване;
- да се анализира съдебна практика, от която могат да се направят изводи за правилното прилагане на нормативната уредба;
- да се разгледа проблемът с наказателноправната защита на авторското право в дигитална среда, като се направи сравнителен анализ с разрешението на този проблем в световен мащаб;
- да се разгледат и анализират международните нормативни актове, свързани с наказателноправната защита на авторското право и сродните му права- Конвенции на Световната организация за интелектуална собственост и Директиви на Европейската Общност, както и Проектът за директива на Европейския парламент и на Съвета относно наказателните мерки, предназначени да гарантират зачитането на правата на интелектуална собственост ;

4. Методи на изследване

В дисертационния труд са използвани различни методи на изследване: системният метод, при който правните явления се изследват в тяхната взаимна връзка и зависимост и според мястото им в правната система; формалнологическия метод; логико-юридическият метод, анализ на съдържанието; исторически метод, чрез който развитието на авторско правната закрила е разгледано във времето и съобразно конкретната общественоекономическа обстановка. Широко е използван метода на сравнително-правния анализ, като е поставен акцент на съпоставката с правото на държавите членки на Европейския съюз, като са разгледани наказателните и авторскоправните закони на Франция, Великобритания, Германия, и САЩ. Посочени са различията и специфичните особености на континенталната и англосаксонската правна традиция в областта на авторскоправната закрила. Чрез прилагането на посочените методи се постига комплексно и последователно изясняване на поставените въпроси, създава се възможност за обобщаване на фактите и достигане до аргументирани изводи с научно-приложно значение, както и за обосноваване на предложения за усъвършенстване на нормативната уредба в областта на наказателноправната защита на авторското право и сродните му права.

При анализа на проблемите, свързани със защитата на АПСП, е приложен и интердисциплинарният подход, в съответствие с който са разгледани и някои други аспекти на поставеният проблем.

5. Източници на изследването

Източници на изследването са Законът за авторското право (ЗАПСП) и сродните му права, Наказателния Кодекс (НК) на Република България, законите за авторско право и наказателноправните закони на някои европейски държави и САЩ, както и редица международноправни актове - международни споразумения, директиви на ЕС и конвенции, които осигуряват защитата на авторското право и сродните му права. Използвани са редица монографии,

студии, статии и други публикации както в печатни, така и в онлайн издания. Като източник на информация са ползвани и множество научни публикации и разработки на учени и изследователи от редица български и чуждестранни университети, колежи и институти. Разгледани са тълкувателни решения, присъди и постановления от съдебната практика на ВС и ВКС по наказателни дела у нас

6. Практическо значение на дисертационното изследване

Разгледаните в дисертацията проблеми, свързани с предмета на изследване, имат значение не само за обогатяване на правната теория, но и практическа стойност. От практическа полза в разглеждания дисертационен труд са предложенията *de lege ferenda* за усъвършенстване на наказателното законодателство. Конкретните предложения за усъвършенстване на законодателството и подобряване на практиката по прилагането му са систематизирани и изложени подробно по-долу в справката за научно-приложните приноси на дисертационния труд.

Налице е и практическа необходимост от изясняване на проблематиката и поради недостатъчната съдебна практика в изследваната сфера. Настоящото научно изследване би могло да подпомогне съда, прокуратурата и разследващите органи за правилното прилагане на нормативната уредба в областта на авторското право, което ще доведе до повишаване на ефективността на тяхната работа в борбата с престъпленията против авторското право и сродните му права.

II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд е в обем от 243 стандартни страници, включително съдържание и библиография. Към дисертационния труд има 9 приложения-3 таблици и 6 графики. Направени са 375 бележки под линия и са използвани 172 източника, включително чуждестранна литература на английски език. Библиографията е разделена на няколко части- българска и чуждестранна

литература, международноправни актове и конвенции, право на ЕС, нормативни актове на българското право, съдебна практика и използвани интернет адреси.

Дисертацията е структурирана в увод, три глави, заключение, приложения и библиография.

III. КРАТКО СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

В **Увода** се определя актуалността на изследвания проблем и неговата значимост. Изясняват се мотивите за избор на темата на дисертационния труд. Посочени са обектът, предметът, целите и задачите на дисертационното изследване, както и използваните източници и методи.

Глава първа от дисертационния труд- ‘Същност и нормативна уредба на авторското право и сродните му права’ проследява историческото развитие на АПСП и разглежда някои общи въпроси относно обектите, субектите и съдържанието на авторското право, които би трябвало да бъдат изяснени преди да се пристъпи към разглеждане на престъпните състави. Една от характерните черти на престъпленията против интелектуалната собственост е тяхната бланкетност. Тази глава е необходима с оглед на изясняването на обектите, субектите, обективната и субективната страна на престъпленията против АПСП. Нормите в НК са бланкетни и препращат към ЗАПСП.

В първа точка се изяснява понятията ‘интелектуална собственост’, ‘авторско право’, ‘сродни права’, както и мястото на авторското право в системата на интелектуалната собственост. Разграничава се интелектуалната собственост от индустриалната собственост. Авторското право като част от системата на интелектуална собственост има огромно социално и културно значение. То е предпоставка за създаването на ценни и новаторски произведения. Ефективната защитата на авторските права във вътрешен и международен план е приоритет на държавна политика, която стимулира международния обмен, креативността и развитието на иновациите.

Втора точка проследява възникването, историческото развитие и законодателното утвърждаване на АПСП. Изследва се в исторически план възникването на авторското право в древна Гърция и Рим. Представено е

развитието на авторското право през Средновековието, възникването на т. нар. “печатарска гилдия” и система на “привилегиите” в Англия и Франция и Германия, до признаването на авторското право и приемането на първия закон през седемнадесети век- 1710 година в Англия. Проследено е и законодателното утвърждаване на авторското право във Франция, като е сравнен френския закон с английския. Разгледани са законодателствата на Германия, Испания и САЩ. Проследено е развитието на института и в българското национално законодателство: в Наказателният закон от 1986 година; закон за авторското право (ЗАП) приет през 1921г. и изменян два пъти; Социалистическия закон за авторското право от 1951 г.; Закона за Авторското право и сродните му права, който влиза в сила през август 1993 г.

Трета точка дава определение на понятието ‘обект на авторско право’ и определя условията за закрила на обектите на авторското право според Бернската конвенция и ЗАПСП. Изяснява се значението на признаците на обектите на авторското право- ‘оригиналност’, ‘обективизиране’ или ‘получаване на външен израз’. Направено е ясно разграничение между произведението и физическата вещ, върху която това произведение е обективизирано. С оглед направена класификация на обектите на авторското право в трета точка е разделена на четири подточки като се разглеждат отделно оригиналните, производните и сборните произведения, както и произведенията изключени от закрила. Посочени са и някои нетрадиционни или т. нар. особени обекти, неспоменати в ЗАПСП, които според някои автори подлежат на авторскоправна закрила.

Четвърта точка изяснява смисъла на понятията “субект” и “носител” на авторското право. Отбелязва се, че според нашето законодателство първичен носител на авторското право може да бъде само физическо лице- авторът или в някои точно определени случаи юридическо лице. Вторичното възникване на авторското право става на законно основание. Вторични носители на авторското право могат да бъдат всякакви лица, като такива стават обикновено различните юридически лица. Разгледани са някои по-особени случаи относно субектите на АПСП, включително и въпросите на кого принадлежи авторското право върху произведение, създадено в рамките на трудово или служебно правоотношение,

както и произведение създадено по граждански договор за поръчка. Изследван е въпросът кога е налице съавторство, и е разграничено делимото от неделимото съавторство.

Разгледано е **колективното управление на авторски и сродни права**, неговите предимства и недостатъци. Посочено е, че законът дава право на организациите за колективно управление на права (ОКУП) да представляват своите членове пред съда при защита на поверените им за управление права, като могат да предприемат всякакви юридически действия и да предявят искове по чл. 94, 94а, 95 ЗАПСП и да искат налагане на обезпечителни мерки по чл. 95б, 96в и 96г. Съобразно установените законови правомощия, всяка една организация може да поиска конституиране в наказателно производство като представител на пострадалото лице. Налице е едно законоустановено процесуално представителство, като организацията, представляваща носителите на авторски или сродни права, се призовава, без да е необходимо призоваване на всички засегнати от престъплението пострадали лица. Направени са някои конкретни предложения за да се подобри функционирането на ОКУП, като установяване на единни правила за начина на определяне размера на дължимите такси и тяхното събиране от ползвателите; по-детайлно регулиране на дейността на организациите и въвеждане на по-строги критерии, на които една организация трябва да отговаря, за да може да се занимава с колективно управление; използване на медиация и други механизми за решаване на спорове между такива организации; ограничаване на монополното положение на някои организации, като се детайлизира кога и какви авторските права могат да се управляват колективно.

В пета точка се разглежда съдържанието на авторското право според дуалистичната и монистичната теория. Противопоставянето между дуалистичната и монистичната теория за същността на авторското право илюстрира диалектиката между неимуществените и имуществените права. Изброени са имуществените и неимуществените права според ЗАПСП.

Компонент от непосредствения обект на престъпно ползване на авторско право е правото на титуляра върху произведението, което е атакувано

неправомерно. Този компонент е бланкетен, тъй като имуществените и неимуществените авторски права са определени в ЗАПСП, а не НК. Разгледани са имуществените права на автора, които са съвкупност от всички възможни форми на използване на произведението. Изяснен е смисъла на всяка една от формите на използване.

Установява се и се анализира кога използването на произведения може да става свободно, т.е. без разрешението на автора според Бернската конвенция и ЗАПСП, който е съгласуван с Директива 2001/29 на Европейския парламент и на Съвета от 22.05.2002 г. Установените от закона ограничения на авторското право имат изчерпателен и ограничителен характер. Свободното използване на обектите на сродни права се урежда по правилата на аналогията от дял 11 от ЗАПСП, но тези случаи, имат далеч по тесен обхват от тези, уреждащи сродните права в Директива 2001/29, като празнините следва да се запълнят при едно евентуално бъдещо изменение на българския закон.

Шеста точка е посветена на времетраенето, наследяването и прехвърлянето на авторското право. Наследяват се само автори- физически лица. Авторското право, възникнало за юридическо лице по оригинален начин, не може да бъде наследявано. Авторските права и произведенията, създадени от наследодателя, не влизат в кръга на съпругеската имуществена общност.

В седма точка са подробно изследвани сродните на авторското право праватехните субекти, обекти на закрила, съдържание, времетраене и прехвърляне според ЗАПСП. Сродните права не могат да бъдат упражнявани по начин, който би могъл да доведе до накърняване или ограничаване на авторските права. Тази конфликтна ситуация се явява в случаите, когато при използването на едно и също произведение се преплитат двата вида права, тоест изисква се съгласието на носители на авторските и на сродните права.

Изяснено е понятието “особено право” на производителя на базите данни. Правните средства за защита на “особеното право” на производителя са същите, каквито са и за защита на АПСП. В международен аспект се прилагат различни подходи при уреждането на правната защита на авторското право върху базите данни, които могат да са обект на различни престъпни посегателства. Базите

данни са обект на едни и същи по вид престъпни посегателства, както и останалите компютърни информационни данни и получават същата наказателноправна закрила.

В осма точка чрез анализ резултатите на статистически проучвания относно развитието на творческите индустрии в България, в частност авторскоправните индустрии, са формулирани изводи за развитието и предизвикателствата пред системата на АПСП. Предизвикателствата, пред които е изправено авторското право, са негативните последици от интелектуалното пиратство, липсата на умения за управление на правата на интелектуална собственост, необходимост от усъвършенстване на нормативната уредба и др. Тези обстоятелства изискват предприемане на комплекс от мерки в подкрепа на ефективната защита на авторското право и сродните му права. Предложени са някои конкретни мерки

Втора глава, озаглавена “Вътрешноправна и международноправна уредба на наказателноправната защита на АПСП” изследва способите и мерките на защита на АПСП според действащото законодателство в Република България. Анализирани са съставите на престъпленията против АПСП; отразени са принципните различия между континенталната и англосаксонската авторскоправна система; подробно е разгледана защитата на АПСП в Франция, Германия, Великобритания, Ирландия и САЩ.

В първа точка се изброяват и анализират способите за защита на АПСП според гражданскоправното и административноправното законодателство на Република България. Разгледани и някои от основните правни методи за защита и доказване правото на авторство като: удостоверяване на произведението или на част от него пред нотариус, с което се удостоверява датата на създаване на произведението; регистрация на произведението, която може да се извърши в България в Националната агенция към Главното управление по печата и книгоиздаването, където на произведението ще бъде предоставен международен стандартен книжен номер ISBN, който е уникален за това издание; сключване на определен вид авторски договор за използване на произведението, който да е с достоверна дата; предоставяне на произведението на сдружение за колективно управление на авторски права; използване на възможностите на архивни служби

или депозитарни сайтове-тоест произведението се записва върху диск и се депонира в хранилище.

Подробно са анализирани всички възможни видове искове които има възможност да предявят пред граждански съд алтернативно или кумулативно от лицето, чието авторско или сродно право е било накърнено. Право на иск имат и ОКУП. Разглеждат се доказването на авторскоправните искове и обезпечителните мерки. Формулира се изводът, че като цяло гражданскоправната защита на АПСП е добре уредена и съобразена с Директивите на ЕС. Някои от съдебните процедури са все още бавни и формализирани. В един исков процес ощетеното лице автор, първо трябва да докаже, че е автор на собственото си произведение, след това да докаже кога това произведение е възникнало и кога е било обективизирано или разпространено публично и едва ако е събрало достатъчно доказателства в тази насока, да доказва нанесените му вреди по чл.94 ЗАПСП, техния характер и предмет. Активната процесуална легитимация на ищеца автор е силно комплицирана което създава съответните процесуални задължения. От друга страна недобросъвестният нарушител-ответник е улеснен от факта, че той следва просто да твърди (например с едно възражение), а не да докаже, че авторът не е автор и на тази база да обоснове и твърдението си, че е бил добросъвестен в използването на авторските права от него или пък да твърди, че той самият е автор (или съавтор). Тъй като доказването на авторските права е силно усложнено, в тежест на самия автор, като той е лишен от алтернативната опция да регистрира вече възникналото авторско право, например пред държавен орган или определено длъжностно лице и да получи за това обстоятелство съответния официален документ, би могло да се помисли за регистрационен режим на авторското право и сродните му права, подобно на обектите на индустриалната собственост.

Анализират се административните нарушения против АПСП. Подчертава се, че административно-наказателния способ и наказателния способ за закрила се явяват взаимосвързани, доколкото предприемането на защита по единия способ и налагането на санкция е пречка за осъществяването на закрилата с другия способ. НК обявява за престъпления определени общественоопасни деяния, имащи

признаците по чл.9 ал.1 НК, осъществяващи от обективна и субективна страна състава на престъплението. Ако престъплението отговаря на характеристиката на малозначително деяние по смисъла на чл.9 ал.2 НК, може да се предприеме закрила чрез административноправния способ и налагане на административноправна санкция. Наказателната отговорност изключва административнонаказателната такава, която се явява субсидиарна на наказателната отговорност.

Използването на защитени произведения в нарушение на ЗАПСП представлява престъпление по смисъла на чл. 172а НК и се наказва по установения там начин, но при маловажни случаи нарушенията се санкционират по реда на ЗАПСП и АПК. Но деянията, които чл. 172а обявява за престъпления (визира се всяко неправомерно използване) не се припокрива напълно с кръга от деяния, които член 97, ал.1 ЗАПСП обявява за административни нарушения (изброени са четиринадесет вида използвания). Тези четиринадесет вида използвания обхващат всички по-важни и по-често срещани случаи, но не изчерпват всички видове използвания, детайлно посочени в чл. 18, ал. 2 ЗАПСП. Ето защо е възможно някои деяния, които са наказуеми по НК, ако бъдат сметнати за "маловажни случаи" да не могат да бъдат санкционирани, защото чл. 97, ал. 1 ЗАПСП не е предвидил наказание за тях. В такъв случай остава само гражданскоправната защита.

Втора точка е посветена на наказателноправната защита на АПСП. Направен е кратък исторически обзор на престъпленията против интелектуалната собственост и престъпленията против авторското право. Българският НК предвижда три основни състава, които имат отношение към защитата на правата по ЗАПСП - чл.172а, чл.173 и чл.174- глава трета, Раздел VII, от особената част на НК, озаглавен 'Престъпления против интелектуалната собственост'. Първият визира престъплението, наречено "интелектуално пиратство" -престъпно записване, възпроизвеждане, разпространяване, излъчване, предаване или използване по друг начин чужд обект на авторско или сродно на него право, или екземпляри от него; вторият-престъплението "плагиатство"-престъпно нарушаване на неотчуждими неимуществени права на автора- тоест издаване или

използуване под свое име, или под псевдоним чуждо произведение на науката, литературата или изкуството, или значителна част от такова произведение; третият - престъплението “натрапено съавторство”- включване като съавтор на произведение на науката, литературата или изкуството, без да е взето участие в творческата работа по неговото създаване. Анализирани са съответно обектът на посегателство, обективната страна, субектът и субективната страна на всяка една от нормите. Специално внимание е отделено на санкциите

Някои автори смятат, че тъй като се засягат отношения свързани с упражняване правото на собственост, по-правилно би било тези престъпления систематически да намерят място в глава пета на НК-“Престъпления против собствеността”. Това твърдение би могло да се обори поради факта, че в правната доктрина се утвърдила тезата, че собствеността се разделя на три категории- движима, недвижима и интелектуална. Обстоятелството, че наказателноправната защита на правото на интелектуална собственост е уредена в Глава трета от Особената част на НК показва, че законодателят отдава преимуществено значение на личния елемент на авторското право. В отношението между личния и материалния елемент следва да се приеме, че първият има определящо значение, тъй като признаването на дадено лице за титуляр на авторското право е необходимо условие за реализирането на материалните права върху предмета на тази собственост.

Подточка 2.2.1 разглежда както основните, така и квалифицираните и привилегированите състави на престъплението интелектуално пиратство, като са сравнени съответните санкции за всеки един състав. Направени са някои важни уточнения и са изтъкнати някои слабости на нормативната уредба- неизчерпателност на изпълнителните деяния, съставомерни по чл. 172а, ал. 1 НК; необоснованост и неефикасност на привилигирования състав-чл. 172а, ал. 5; промяна на чл. 172а, ал.6, като се уточнява кога конфискацията и унищожаването биха имали значение. Направено е предложение de lege ferenda за добавянето на квалифициран състав на престъплението интелектуално пиратство, ако престъплението е извършено от организирана престъпна група, подобно на

френското законодателство. Направен е сравнителен преглед на размера на санкциите за това престъпление според законодателствата на различни държави.

В подточки 2.2.2 и 2.2.3 са анализирани съставите на плагиатството и натрапеното съавторство. Направена е съпоставка между тези две престъпления с които се засяга личния елемент от съдържанието на авторското право. За разлика от плагиатството, при натрапеното съавторство името на действителния автор не се губи, а само се присвоява част от неговия труд. Основната прилика е, че се присвоява авторството върху чуждо произведение. Докато плагиатството се извършва без знанието и съгласието на автора, то при натрапеното съавторство е налице знанието и съгласието на автора, което е изнудено от натрапилия се, който го е постигнал чрез злоупотреба със служебно положение.

Наказанието за престъплението интелектуално пиратство по чл.172а е далеч по-тежко от предвидените наказания за другите две престъпления -плагиатство и натрапено съавторство. Това показва, че законодателят проявява по-голяма снизходителност към посегателствата върху имуществените (икономическите) права на авторите, в сравнение с неимуществените (моралните) авторски и сродни права. Плагиатството не е включено и в списъка от административни нарушения по ЗАПСП, където са изчерпателно изброени нарушенията само на имуществените права на авторите. Следователно се оказва, че административното наказание под формата на неблагоприятна имуществена последица за нарушителя е далеч по-тежко от наказанието, което може да наложи наказателния съд за плагиатство или натрапено съавторство. Възможно разрешение е да се декриминализира плагиатството като се предвидят само по-завишени административни глоби за съответния нарушител или да се завиши наказателната отговорност.

Трета точка разглежда процесуалните въпроси свързани с разследване на престъпленията против АПСП. Разследването на престъпления е подчинено на общите правила, визирани в НПК. Изискват се солидни юридически познания и професионален опит, имайки предвид сложността и спецификата на тези престъпления.

В четвърта точка е анализирана наказателноправната защита на АПСП в дигитална среда според българското и чуждестранното законодателство. Изяснена е същността на понятието ‘електронно произведение’, като е уточнено кога е налице използване на произведения на авторското право в интернет. Разгледани са международни договори и директиви на ЕС с голямо значение в сферата на авторското право, касаещи интернет пространството. Дефинирани са компютърните престъпления против обектите на авторското право, като е отделено особено внимание на компютърното пиратство.

Разгледана е юридическата отговорност при интернет пиратството, като е направена съпоставка на съответните санкции в някои държави от ЕС и САЩ. Уточнено е, че в България се носи наказателна отговорност, както за качването и разпространението на нелегално съдържание в Интернет (интернет доставчиците на съдържание т.е. лицата, които подържат сайтовете), така и за предоставянето на достъп до такова съдържание от крайните ползватели, които качват (възпроизвеждат) произведения защитени с авторско право. По този начин те предоставят достъп до тях на неограничен брой потребители. Наказателната отговорност е по чл. 172а, ал. 1 от НК. Направени са предложения за възможността за намаляване размера на компютърното пиратство. Изведено е предложение да се регламентира интернет пиратството в българския НК и да му се даде легално определение.

Защитата на авторските права в интернет е проблемно начинание, защото информационните потоци в световната мрежа са изключително динамични и понякога твърде трудно проследими. Сблъскват се две основни права - правото на свобода на информацията и авторското право. Технологиите се развиват динамично и правото трябва да отчита тази нова ситуация. Необходимо е законодателство, което да ограничи компютърната престъпност. Борбата срещу интернет пиратството трябва да се води в няколко насоки: обучение и превенция, развитие на достъпа до законното цифрово предлагане, сътрудничество и наказателни санкции.

В пета точка се прави съпоставителен анализ на наказателноправна защита на авторските права според европейското и англосаксонското право. Докато

англосаксонската правна система разглежда авторското право като форма на собственост, то в страните с континентална правна система авторските права имат допълнително измерение- творбата на автора е израз на неговата уникална личност. Затова там пълно отчуждаване на правата на автора е недопустимо. Разгледани са изключенията от отговорност за нарушаване на авторското право в страните от англосаксонската правна система -САЩ и Великобритания, известни като fair use-“правомерно използване” в САЩ и “fair dealing-"правомерна употреба" във Великобритания. Подробно е анализирана защитата на АПСП във Франция, Германия, Великобритания, Ирландия и САЩ, като е обърнато специално внимание на наказателноправната защита и съответните санкции.

В шеста точка на базата на разгледаната наказателноправна уредба на АПСП и статистиката на Международния алианс за интелектуална собственост се достига до изводи свързани с превенцията на престъпленията против АПСП и интернет пиратството.

Нужно е да се намалят забавянията и безоснователните спиранията при наказателните преследвания и да наложат възпиращи санкции в случаите на интелектуално пиратство. Като цяло е необходимо укрепване на съдебната система и създаване на унифицирани практики (като задължителни указания на главния прокурор) при разследване и наказателно преследване на престъпления свързани с АПСП; да се продължи обучението на прокурори, разследващи магистрати и съдии в областта на престъпленията, свързани с интелектуалната собственост и в частност авторското право.

Трябва да се усъвършенства и настоящата правно-нормативната уредба. Това може да стане чрез унифициране на терминологията в областта на АПСП. Липсва нормативна уредба кое „записване”, „възпроизвеждане”, „разпространяване”, „излъчване”, „предаване”, „използване по друг начин на чужд обект на авторско или сродно на него право” е маловажен случай и обратното - на базата на какви наказателноправни критерии, изградени в НК извършителят ще трябва да търпи наказателна отговорност за извършване на престъпление. Недостатък на праваната уредба е липсата на легално определение на понятието “обект на авторско или сродно нему право” в НК.

Съобразно действащата българската наказателноправна система, юридическите лица не могат да носят наказателна отговорност. Напоследък в сферата на авторското право все по-често нарушители са юридически лица: телевизии, радиостанции, филмови компании, софтуерни фирми, продуцентски къщи и т.н.. Този въпрос е решен в повечето европейски страни, но в България към настоящия етап юридическите лица не носят наказателна отговорност, тъй като действа старият принцип, че наказателната отговорност е лична, т.е. е приоритет само и единствено на физическите лица. Подписването на договора за присъединяването на България към ЕС и приемането на множество директиви в областта на интелектуалната собственост като част от българското законодателство, би трябвало да положат началото на нови изменения в НК.

За да бъдат защитени адекватно и ефективно, е нужно да се улесни и ускори наказателното преследване на престъпления, свързани с интернет пиратството. Трябва да се предприемат стъпки за насърчаване на активното сътрудничество между доставчиците на интернет услуги и притежателите на авторски и сродни права, за да се предотврати използването на интернет мрежите за извършване на нарушения. Необходимо е създаването на екипи от специалисти в областта на компютърните престъпления, като се има предвид спецификата и нарастващия социален негативен ефект от престъпленията и правонарушенията, извършени в тази сфера.

Повечето европейски държави разглеждат споровете, свързани с авторското право и сродните му права извън съдилищата, като за целта съществуват арбитражни органи или се прибегва до медиатори. По този начин процедурите се опростяват и се водят от лица със специални знания. В България арбитражът и медиацията са допустими, но рядко намират приложение в сферата на АПСП, но в много случаи това е един ефективен начин за разрешаване на спора.

Глава трета от дисертационния труд, озаглавена “Съвременно състояние, развитие и предизвикателства пред наказателноправната защита на АПСП” изследва международната защитата на АПСП и необходимостта от криминализиране на нарушенията на интелектуалната собственост в световен мащаб.

Разгледаните в **първа точка** принципи на международноправната закрила на интелектуалната собственост и някои международноправни споразумения в областта на АПСП подпомагат анализа на изследваната материя. Специално внимание е отделено на чл. 61 от Споразумението за свързаните с търговията аспекти на правата върху интелектуална собственост-ТРИПС. Това е единствената разпоредба, която предвижда наказателни мерки при нарушаване на правата върху интелектуална собственост, като задължение от страна на държавите членки да приложат наказателни процедури и санкции поне в случаи на фалшифициране на търговска марка или пиратство свързано с авторски и сродни права. Два елемента трябва да са налице кумулативно: престъпленията трябва да бъдат извършени умишлено и в търговски мащаб. Член 61 също така предвижда санкции, които включват "лишаване от свобода и / или парични глоби, достатъчни да осигурят възпиращо въздействие, в съответствие с нивото на наложените санкции за престъпления от подобна значимост." Хармонизацията на наказателните мерки на нивото на Европейската Общност по отношение на авторските права и търговските марки би било в съответствие с изискването от ТРИПС, докато наказателни санкции относно престъпления за други права върху интелектуалната собственост би надхвърлило минималните стандарти, отразени в ТРИПС.

Във втора точка е представена и анализирана хармонизацията на авторските права и тяхната наказателноправна защита в Европейския съюз. Направена е кратка историческа справка на издадените от Европейската Общност нормативни актове в областта на авторското право през осемдесетте и деветдесетте години на двадесети век, предхождащи по-късно приетите Директиви. Разгледани и анализирани са Директивите на Европейската Общност като специфични мерки за закрила на АПСП, като специално внимание е отделено на формите на възможни нарушения на авторското право, както и евентуалните санкции, които страните-членки могат да наложат на извършителите.

Подточка 3.2.2. е посветена на хармонизирането на посегателствата, съставляващи престъпления срещу АПСП и съответните санкции. Все още има

големи несъответствия по отношение на средствата за упражняване на правата върху интелектуална собственост в Европейската Общност. Различните страни членки предвиждат различни граждански или наказателни санкции. Това има разрушителен ефект върху единния пазар, позволявайки особено организирани престъпни групи да се възползват от националните правни различия. Причината за приемането на наказателни мерки е, че пиратството се е превърнало в международно явление със значителни икономически и социални последици. Престъпленията против АПСП оказват значително влияние върху правилното функциониране на единния пазар и нарушават конкуренцията. Това води до загуба на доверие от страна на участниците в единния пазар и намаляване на инвестициите. Необходима е съгласуваност на наказателните мерки, предназначени да гарантират зачитането на правата на интелектуална собственост.

Подробно са анализирани членовете на Директива 2004/48/ЕО относно упражняването на права върху интелектуалната собственост от 29.04.2004год, която изисква от държавите членки предвиждането на редица разпоредби, улесняващи доказването на нарушените авторски права. Член 16 от Директивата предвижда възможност за наказателни мерки, наречени "други подходящи санкции" в случаите, когато правата върху интелектуална собственост са били нарушени. Те биха могли да се тълкуват като отворени врати за страните членки да въведат наказателни санкции за сериозни нарушения, свързани с правата върху интелектуалната собственост. Въпреки че до известна степен директивата съгласува националните законодателства по отношение на прилагането на правата на интелектуална собственост, важни различия ще продължат да съществуват. Това се дължи на факта, че Директивата покрива само някои проблеми на прилагането и определя минимални изисквания, които могат да бъдат превишени от държавите-членки. Още повече, тя не засяга всички фактори, които могат да повлияят на изхода на даден съдебен процес.

Разгледано е и предложението от Европейската комисия за директива, имащо за цел да допълни Директива 2004/48/ЕО. Втората директива за прилагане на правата върху интелектуалната собственост или т. нар. Директивата на ЕС

относно наказателните мерки, предназначени да гарантират правата на интелектуална собственост -(известна още като IPRED2- intellectual property right enforcement directive 2) е била предложена на 12 юли 2005 г. от Комисията на Европейските общности. Посочено е, че основната разлика между новото предложение и първата директивата 2004/48 е в характера на предложените санкции- докато Директива 2004/48 определя основните категории граждански и административни санкции в случай на нарушение на правата на интелектуална собственост, то предложението за втората директива установява наказателни санкции. Тя гарантира, че всички умишлени нарушения на права на интелектуална собственост в търговски мащаб, както и подпомагането или подбуждането и подстрекателството към такива нарушения, се третират като престъпления. Подробно са разгледани наказателните санкции, изброени в чл.4 от директивата, като се подчертава, че има и санкции, които могат да бъдат наложени и на юридически лица.

Дискутирани са и други актове, свързани с престъпленията против АПСП - Конвенцията за престъпленията в киберпространството и Търговското споразумение за борба с фалшифицирането (АСТА). Раздел 4 от Глава 2 на АСТА е озаглавен "Наказателно изпълнение" и съдържа четири члена с всеобхватни разпоредби, озаглавени "престъпления "(чл.23), "наказателни санкции"(чл.24), "изземване, конфискация и унищожаване"(чл.25) и "наказателно изпълнение ex officio"(чл.26). Във фокуса на тази глава са основните минимални стандарти, която се съдържат в член 61 от ТРИПС, като целта е въвеждане на допълнителни определения или интерпретации на съществуващите задължения, определени вече в ТРИПС. За разлика от чл. 61 от споразумението ТРИПС тук се разширява приложното поле и се включват и сродните на авторското право права. Официалната версия на АСТА значително се отклонява от ТРИПС. Липсата обща политика относно ТРИПС има за резултат по-подробни, изчерпателни и по-строги разпоредби в АСТА. Това от своя страна води до значително по-голяма намеса в националния суверенитет в "чувствителни" области като наказателното право.

Въпреки, че бе отхвърлено от Европейския парламент и не можа да влезе в сила на територията на Европейския съюз, споразумението АСТА има редица преимущества. Основният фокус на АСТА са нарушенията на права върху интелектуална собственост в търговски мащаб, които се извършват предимно от престъпни организации и имат пагубен ефект върху икономическия растеж и работната заетост. АСТА няма за цел да преследва действията с нетърговски характер на отделни частни лица, нито да налага наблюдение върху отделните индивиди или да застрашава личното им пространство. АСТА е разумно и балансирано споразумение, в което се отчитат правата на гражданите, като същевременно се отговаря на проблемите на потребители, интернет доставчици и партньори в развиващите се страни. Зачитане на всички основни права, включително правото на личен живот, правото на свободно изразяване и правото на справедлив процес, са основен принцип в АСТА, и гарантирането им е ясно заявено, както в уводните разпоредби, така и в основния текст на споразумението.

В трета точка се дискутират предизвикателства пред наказателноправната уредба и защитата на АПСП на международно равнище, както и необходимост от криминализиране на посегателствата против АПСП. Посочено е, че е все още няма достатъчно предпоставки за по-нататъшна съгласуваност на санкциите на общностно ниво. Не се проверява надлежно дали членовете на ЕС са изпълнили чл.61 ТРИПС според техните задължения по подходящ начин. Ефектите на директива 2004/48 относно съгласуването на гражданските и административните санкции при посегателствата спрямо права на интелектуална собственост все още не са достатъчно проучени. В допълнение, в много държави разпоредбите на наказателното право относно нарушенията против правата на интелектуалната собственост играят второстепенна роля.

Създаването на директива на Европейската общност или на Международна конвенция относно престъпленията против АПСП, подобни на Конвенцията за престъпленията в киберпространството или на Директивата на ЕС относно наказателните мерки, както и нейното имплементиране във вътрешните законодателства на съответните държави безспорно ще бъде дълъг и сложен

процес. Това се дължи на спецификите и различията между европейската и англосаксонската система на авторското право, както и на различията в правните системи между страните членки на ЕС. Необходимо е санкционирането на посегателствата срещу АПСП и налагането на наказателна отговорност. Такива действия се приемат от законодателствата на някои държави членки на национално ниво, но поради транснационалния характер на тези престъпления, те не се оказват бариера за извършителите. Това налага приемането на разпоредби на международно ниво, които да унифицират деянията, съставляващи престъпления против АПСП, уреждането на процедури, които да улеснят разкриването, разследването и преследването, както и предвиждането на механизми за бързо и надеждно международно сътрудничество

В **Заключението** са изведени и систематизирани основните изводи от дисертационното изследване в контекста на основната цел и в съответствие с поставените задачи. Наказателната отговорност за нарушаване на авторските права дълго време остава латентен раздел от законодателството, свързано с авторското право по целия свят. Тя се развива значително с инициативи за контрол над пиратските звукозаписи, видеозаписи и софтуер, започнали през 80-те години на двадесети век. Нарушаването на авторски права основно се възприема като икономическо престъпление, като съществуват различия в отделните държави според това дали за нарушаването на моралните права на автора се предвиждат наказателни санкции. Основните наказателни санкции при нарушаване на авторски права са глобите и лишаването от свобода. Необходимо е облекчаване на доказването на правото на авторството и правомощията на носителите на права, сродни на авторското право; въвеждане на способи за изчисляване на справедливи обезщетения за претърпените вреди; осигуряване на мерки за съхранение на доказателствата и завишаване на санкциите като цяло; навременно приключване на наказателните производства за този вид престъпления. Определянето на наказанията трябва да се извършва в съответствие както с принципите така и с целите на наказанието, за да се постигне необходимия ефект в борбата с този вид престъпност, като не трябва да се омаловажава заплахата, която те представляват. Въпреки затрудненията,

породени от технологичния прогрес, светът и отделните общности следва последователно и отговорно да се придържат към принципите и целите, залегнали при създаването на някои от най-важните международни актове в тази насока. Рамките на защита на авторското право зависят от наличието и ефективността на механизмите за прилагане на законите. Авторските права няма да изчезнат в новата дигитална среда, но трябва да се актуализират и съобразят с технологиите и комуникациите.

IV. СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД:

Научни приноси:

1. Разгледани са въпросите за възникването на АПСП, развитието му, нормативната му уредба, както и системата за управление на авторските и сродни права. **Направени са предложения, които да доведат до преодоляване на съществуващите пречки и трудности, породени главно от липсата на между институционална и законодателна координация, и до усъвършенстване на нормативната уредба.**

2. Направени са **предложения за промените, които е необходимо да се направят, за да се подобри функционирането на организациите за колективно управление на авторски и сродни права.** Значението на тези организациите за защитата на авторските и сродните права е голямо- те имат право да предявяват граждански иски и да се явят в процесуалното качество "граждански ищци" в процеси за извършено престъпление по чл. 172а, ал. 1 НК.

3. Формулира се изводът, че като цяло **гражданскоправната защита на авторското право и сродните му права** е добре уредена и съобразена с Директивите на ЕС, но е необходимо да се усъвършенства. Някои от съдебните процедури са все още бавни и формализирани. В един исков процес ощетеното лице автор първо трябва да докаже, че е автор на собственото си произведение, след това да докаже кога това произведение е възникнало и кога е било обективизирано или разпространено публично и едва ако е събрало достатъчно доказателства в тази насока, да доказва нанесените му вреди по чл.94 ЗАПСП, техния характер и предмет. Активната процесуална легитимация на ищеца автор е силно усложнена, което създава съответните процесуални задължения. От друга страна недобросъвестният нарушител-ответник е улеснен от факта, че той следва просто да твърди (например с едно възражение), а не да докаже, че авторът не е автор и на тази база да обоснове и твърдението си, че е бил добросъвестен в използването на авторските права от него или пък да твърди, че той самият е автор (или съавтор). Авторското право възниква със създаване на произведението, не е необходима регистрация или друго действие, както

например защитата на други обекти на интелектуална собственост (патенти, търговски марки, промишлени дизайни и др.). Доказването на авторските права е силно усложнено, в тежест на самия автор, като той е лишен от алтернативната опция да регистрира вече възникналото авторско право, например пред държавен орган или определено длъжностно лице и да получи за това обстоятелство съответния официален документ. **Възможно е да се помисли за регистрационен режим на авторското право и сродните му права, подобно на обектите на индустриалната собственост.**

4. Изследвани са **основните правни методи за защита и доказване правото на авторство** като: удостоверяване на произведението или на част от него пред нотариус, с което се удостоверява датата на създаване на произведението; регистрация на произведението, която може да се извърши в България в Националната агенция към Главното управление по печата и книгоиздаването, където на произведението ще бъде предоставен международен стандартен книжен номер ISBN; предоставяне на произведението на сдружение за колективно управление на авторски права; използване на възможностите на архивни служби или депозитарни сайтове, тоест произведението се записва върху диск и се депонира в хранилище.

5. Извършено е **цялостно изследване на защитата на АПСП, като е обърната специално внимание на действащата наказателноправна защита.** Изследвани са съставите на престъпленията против АПСП– основни, квалифицирани и привилигировани. В този смисъл са направени някои важни уточнения и предложения.

6. Утвърждава се разбирането, **че престъпленията против интелектуалната собственост са самостоятелно уредени в глава трета от Особената част на НК, тоест те са отделен вид престъпления.** В отношението между личния и материалния елемент следва да се приеме, че първият има определящо значение, тъй като признаването на дадено лице за титуляр на авторското право е необходимо условие за реализирането на материалните права върху предмета на тази собственост.

7. Престъпленията против АПСП са трудни за доказване и съдебната практика по такива дела не е много богата. Според статистическите проучвания в България като цяло районните и окръжните съдилища не са подготвени да се справят с наказателно преследване на престъпленията против АПСП поради липсата на единни процедурни практики, знания и опит. Всичко това води до прекратяването на производства без основателна причина или до бавни и прекалено формализирани производства. Наказателните производства се проточват прекалено дълго време и рядко завършват с осъдителни присъди. **За да се улесни разкриваемостта на този вид престъпления е необходимо да намалят забавянията и безоснователните спиранията при наказателните преследвания и да се наложат възпиращи санкции в случаите на интелектуално и компютърно пиратство.** Като цяло е необходимо укрепване на съдебната система и създаване на унифицирани практики (като задължителни указания на главния прокурор) при разследване и наказателно преследване на престъпленията против АПСП. **Трябва да се продължи обучението на прокурори, разследващи магистрати и съдии в областта на престъпленията, свързани с интелектуалната собственост и в частност авторското право.**

8. Разгледана и анализирана е **наказателноправната защита на АПСП в дигитална среда** според българското и чуждестранното законодателство. Направени са предложения за възможността за намаляване размера на компютърното пиратство. Необходими са промени, които да се отнасят до установяване на правото на използване на дадено дигитално произведение като отделно самостоятелно имуществено право на автора, за което се изисква неговото съгласие и се заплаща възнаграждение. Трябва да се въведе нормативен механизъм, който да задължава доставчиците на съдържание (провайдъри) да следят потребителите и да дават официална информация относно съдържанието на техните локални сървъри, което значително ще улесни правоприлагащите органи при разкриването на престъпленията. Предложено е създаването на лицензиран представител на носителя на авторските права върху дигиталните произведения, което означава, че при един процес в съдебната или досъдебната

фаза това лице или негов представител трябва да докаже, че правата върху нелегално използваните произведения принадлежат на него.

9. Разгледани са спецификите на двете системи свързани със закрилата на авторското право –континенталната и англосаксонската (‘author’s right’ или *droit d’auteur system* и ‘copyright system’). Анализирана е наказателноправната защита и наказателните санкции на АПСП в някои европейски държави както и във Великобритания и САЩ

10. Разгледани и анализирани са международните конвенции и споразумения, както и директивите на ЕС в областта на АПСП. Анализирани са наказателните санкции и процедури според Споразумението ТРИПС, Конвенцията за престъпленията в киберпространството, Предложението за Директива на Европейският съюз относно наказателните мерки, предназначени да гарантират зачитането на правата на интелектуална собственост (IPRED2) и Търговското споразумение за борба с фалшифицирането (АСТА). Анализът показва, че безспорно е необходима съгласуваност на наказателните мерки предназначени да гарантират зачитането на правата на интелектуална собственост. Създаването на директива на Европейската общност или на Международна конвенция относно престъпленията против АПСП, както и нейното имплементиране във вътрешните законодателства на съответните държави безспорно ще бъде дълъг и сложен процес. Това се дължи на спецификите и различията между европейската и англосаксонската система на авторското право, както и на различията в правните системи между страните членки на ЕС. Необходимо е санкционирането на посегателствата срещу АПСП и налагането на наказателна отговорност.

11. В обхвата на Предложението за Директива на Европейският съюз относно наказателните мерки, предназначени да гарантират зачитането на правата на интелектуална собственост остават само сериозните случаи на фалшифициране на търговските марки и пиратство, тъй като те са сред основните приоритети на Европейската общност за момента. Но би могла да се запази възможността за по-нататъшно включване и на другите права върху интелектуалната собственост, следвайки проучванията и резултатите относно

имплементирането на Директива 2004/48 в държавите-членки и на нейното въздействие върху бизнеса, потребителите, публичните организации и т.н. Въпреки дефинициите, дадени от Европейският парламент на термините “умишлени нарушения” и “нарушения в търговски мащаб”, това може да не бъде достатъчно за изясняване на значението на всички елементи на посегателството. Някои термини като “подбудителство”, “помагачество” и “подбуждане” трябва да бъдат допълнително изяснени. **Наказателни санкции за помагачество и подбудителство трябва да бъдат запазени само за най-тежките престъпления.**

Научно-приложни приноси:

1. Предмет на престъплението интелектуално пиратство-чл.172а могат да бъдат всякакви обекти на интелектуалната собственост или техни екземпляри, тоест както обекти на авторското право, така и на сродно нему право. Предложено е въвеждането на легално определение на понятието обект на авторско или сродно нему право в НК. Въпреки че нормата е бланкетна и препраща към ЗАПСП, там се уреждат поотделно двата елемента на сборното понятие (в чл. 3 ЗАПСП са изброени обектите на авторското право, а чл. 72 ЗАПСП определя кои лица могат да са носители на право сродно на авторското, както и върху какви обекти, следователно предмет на престъплението могат да бъдат обектите, обхванати и от двете разпоредби). **Ако в НК се опишат всичко обекти на АПСП по най-ясен и конкретен начин, макар и текстуално по-дълго, това ще помогне на съда при разглеждането на такива престъпления.**

2. Изпълнителните деяния, съставомерни по чл. 172а, ал. 1 НК не се изчерпателно изброени и законодателят е затруднен от формулировката “или използва по друг начин”. Така би могло да се стигне до неповдигане на обвинение при извършване нарушения на авторското право, тъй като конкретното деяние липсва в ЗАПСП. В НК не са включени някои действия с които се нарушават изключителните права на носителите на авторско или сродно право като формите на разпространение, публично представяне, разпространение сред неограничен кръг лица. Слабост е и наличието на понятия без легална

дефиниция в НК и ЗАПСП като “записване”, което води до противоречиви съдебни решения във връзка с тълкуването на нормата. Тълкуването на отделните изпълнителни деяния е сложна дейност, поради тяхното многообразие. Това безспорно затруднява органите по разследването, както и съда при вземане на правилно решение.

3. В ал.5 на чл. 172 а е предвиден привилегирован състав, че за маловажни случаи деецът се наказва по реда на ЗАПСП. Според легалната дефиниция на чл. 93, т.9 НК маловажен случай е този, при който извършеното престъпление с оглед на липсата или незначителността на вредните посредници или с оглед на други смекчаващи обстоятелства представлява по-ниска степен на обществена опасност в сравнение с обикновените случаи на престъпления от съответния вид. Липсват обективни критерии за незначителността на вредните последици, както и на съотношението между “по-ниска степен на обществена опасност в сравнение с обикновените случаи”, което сериозно затруднява компетентните правоприлагащи органи. Когато е налице административно нарушение, субективната преценка на органа, който ще прекрати наказателното производство-съда или прокурора е от огромно значение. Веднъж може да се приеме, че е налице маловажен случай, в сходни казуси да се приеме, че е налице малозначителност на деянието или деянието да се квалифицира по някои от основните състави на чл.172а НК. По този начин се стига до теоретическата необоснованост и неефикасност на чл. 172а, ал.5. **Необходима е спешна и обмислена промяна на чл. 172а, ал.5.**

4. Използването на защитени произведения в нарушение на ЗАПСП представлява престъпление по смисъла на чл. 172а НК и се наказва по установения там начин, но при маловажни случаи нарушенията се санкционират по реда на ЗАПСП и АПК. Но деянията, които чл. 172а обявява за престъпления (визира се всяко неправомерно използване) не се припокрива напълно с кръга от деяния, които член 97, ал.1 ЗАПСП обявява за административни нарушения (изброени са четиринадесет вида използвания). Тези четиринадесет вида използвания обхващат всички по-важни и по-често срещани случаи, но не изчерпват всички видове използвания, детайлно посочени в чл. 18, ал. 2 ЗАПСП.

Ето защо е възможно някои деяния, които са наказуеми по НК, ако бъдат сметнати за “маловажни случаи” да не могат да бъдат санкционирани, защото чл. 97, ал. 1 не е предвидил наказание за тях. В такъв случай остава гражданскоправната защита.

5. На основание чл.172а, ал.6 от НК предметът на престъплението се отнема в полза на държавата, независимо чия собственост е, и се унищожава. Тук е налице противоречие с основните принципи на общностното и международното право. Предмет на престъплението може да бъде не само пиратска продукция, но и напълно легално произведена. С императивната разпоредба на чл. 172а, ал.6 всички вещи попадат под един и същ режим-конфискация и унищожаване, без значение действителните права на собственика/държателя им върху тях, ако е различно от нарушителя лице. Нарушено е правото на всеки гражданин по чл. 54, ал.3 от Конституцията на РБ да ползва защитата на авторските си права дадени му по закон. Носителя на авторското право е лишен от възможност да се защити чрез иск по чл. 95, ал. 1, т.5 вр. т.3 ЗАПСП, който би му дал възможност да получи обратно собствените си произведения. Съдът би могъл да се произнесе относно унищожаването единствено и само при искане на потърпевшия. Тоест въпросът за унищожаване на конфискуваните предмети да не стои като задължение на съда ex officio, а да следва от подаване на искане на пострадалия от нарушението. **Необходима е промяна на чл. 172а, ал.6. Би могло да се уточни, че конфискацията и унищожаването биха имали значение единствено и само за “пиратски стоки”,** но не и за останалите предмети на престъплението по чл. 172а. По този начин би подлежала на конфискация единствено частна собственост, представляваща неправомерна репродукция на обект на авторско или сродно право.

6. Предложено е добавянето на квалифициран състав на престъплението **интелектуално пиратство-** чл. 172а, ако престъплението е извършено от организирана престъпна група.

7. Изведено е предложение да се регламентира интернет пиратството в **българския НК** и да му се даде легално определение-чл. 172в, който да регламентира, че използването на произведения, защитени с авторско право

(компютърни програми, мултимедийни продукти, музика, филми, бази данни и пр.), включително тяхното възпроизвеждане върху магнитен или оптичен диск, зареждането през Интернет на друг диск (сървър) или съхраняването им в паметта на компютъра, както и последвалото им разпространение или предлагане на достъп до тях на неограничен брой лица без необходимото по закон съгласие на носителя на авторското право е наказуемо. Могат да се въведат и квалифицирани състави за повторност, или причиняване на значителни вредни последици подобно на престъплението интелектуално пиратство.

8. Наказанието по член 172а , ал. 1 е лишаване от свобода до пет години и с глоба до пет хиляди лева, а по член 172а, ал.2 лишаване от свобода от две до пет години и глоба от две хиляди до пет хиляди лева. Двете наказания лишаване от свобода и глоба са кумулативно дадени и в двата случая. В член 172а ал. 2, обаче е определена долна и горна граница на наказанията лишаване от свобода и глоба. По този начин при ал. 2 наказуемостта може да бъде по-тежка. Тъй като в ал. 1 наказанието е без определен долен минимум и при условията на чл. 55, ал. 1, т.2, б. "б" от НК, то деецът ще има възможност да получи по-лекото наказание 'пробация', а глобата въобще да не бъде наложена, предвид изискванията на чл. 55, чл. 3 от НК. **По този начин простото държане на определени вещи се третира като по-тежко наказуемо престъпление (чл. 172а, ал. 2), отколкото тяхното разпространение в търговския оборот (чл. 172а, ал.1).**

9. **Наказанието за престъплението интелектуално пиратство по чл.172а е далеч по -тежко от предвидените наказания за другите две престъпления против авторското право -плагиатство и натрапено съавторство.** Това показва, че законодателят проявява по-голяма снизходителност към посегателствата върху имуществените (икономическите) права на авторите, в сравнение с неимуществените (моралните) авторски и сродни права. Плагиатството не е включено и в списъка от административни нарушения по ЗАПСП, където са изчерпателно изброени нарушенията само на имуществените права на авторите, като наказанията са глоба или имуществена санкция в размер от две хиляди до двадесет хиляди лева, а при повторно нарушение-от три хиляди до тридесет хиляди лева. Следователно се оказва, че административното

наказание под формата на неблагоприятна имуществена последица за нарушителя е далеч по-тежко от наказанието, което може да наложи наказателния съд за плагиатство или натрапено съавторство. Нужно е да се отбележи, че плагиатството и натрапеното съавторство са сериозни неетични престъпления, които нарушават неимуществените или моралните авторски права, а това води до демотивиращо и пагубно въздействие върху авторите. Освен това при чл. 172а НК, пострадалият може да претендира както имуществени, така и неимуществени вреди, като оценката им да стане по формулата на чл. 94а, ал.1 и 2 ЗАПСП, докато в делата за плагиатство се оценяват неимуществените вреди по критерия за справедливост на чл. 52 ЗЗД. **Възможно разрешение е да се декриминализира плагиатството като се предвидят само по-завишени административни глоби за съответния нарушител или да се завиши наказателната отговорност за престъплението плагиатство.**

10. При сравнителен анализ между наказателните санкции се установява, че видът на санкциите в българския НК съответства на степента на общественоопасния характер на престъпленията против АПСП. **Размерът на санкциите, обаче сравнен със санкциите в други Европейски държави и САЩ, налагани за същите престъпления се явява твърде малък.** Санкцията “обществено порицание” е твърде символична и е придобила архаичен характер. Тя може успешно да бъде заместена със санкцията пробация, която ще бъде много по-ефективна. Размерите на глобата при плагиатството и натрапеното съавторство, имайки предвид размера на претърпените морални вреди и пропуснати ползи, се явява изключително малък. Необходимо е законодателят да вземе съответни мерки, за да бъдат наложени по-ефективни и целесъобразни санкции за престъплението плагиатство, които да отговарят на динамичността и развитието на съвременното общество. Възможно е да се въведат квалифицирани състави за престъпленията плагиатство и натрапено съавторство подобно на престъплението интелектуално пиратство.

11. Необходимо е да се усъвършенства настоящата правно-нормативната уредба, **като се унифицира терминологията в областта на АПСП.** Би могло в чл. 93 НК да се добавят точки и да се посочат някои основни обяснения на

термини и думи свързани с интелектуалната собственост (АПСП) и компютърните престъпления. С липсата на такава уредба се предоставя инструмент в ръцете на правонарушителите, което им позволява да избегнат наказателното преследване.

V. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. Атанасова, И. Същност на авторското право и сродните му права и тяхната юридическа защита, Докторантите в диалог с науката, Благоевград: Унив изд. "Неофит Рилски" 2010 год., стр. 241-250
2. Атанасова, И. Стратегия на Европейския съюз за защита на авторското право и сродните му права в глобалната мрежа, Сборник с доклади от трета национална научна конференция за докторанти "Стратегия 2020 на Европейския съюз за поведение на институциите и икономическите субекти", том 3, 2010 год., УНСС, изд. Авангард Прима, стр. 148-158
3. Атанасова, И. Copyright infringement. Remedies and criminal sanctions, Двадесета юбилейна международна научна конференция 3-4 юни 2010, Съюз на учените-Стара Загора, изд. Съюз на учените-Стара Загора ISBN 9789549329469, стр. 21-26
4. Атанасова, И. Функциониране на организациите за колективно управление на авторското право и сродните му права в България, Двадесета юбилейна международна научна конференция 3-4 юни 2010, Съюз на учените-Стара Загора, изд. Съюз на учените-Стара Загора ISBN 9789549329469, стр. 21-26
5. Атанасова, И. Наказателноправна защита на авторското право и сродните му права, "Науката. Образованието и изкуството през 21-ви век", Съюз на учените-Благоевград, ЮЗУ "Неофит Рилски", Годишник том 4, 2010год, стр. 139-145
6. Атанасова, И. Crime, Copyright and the Internet age, "Науката. Образованието и изкуството през 21-ви век", Съюз на учените-Благоевград, ЮЗУ "Неофит Рилски", Годишник том 4, 2010год, стр. 136-159
7. Атанасова, И. Плагиатство на чужди интелектуални произведения. Защита правата на автора, изд, център при Русенски университет "Ангел Кънчев", Научни трудове, том 49, серия 7, Правни науки, Русе 2010, стр. 189-194
8. Атанасова, И. Преглед на наказателната отговорност при нарушаване на авторското право и сродните му права по българското и чуждестранното законодателство, *Научни трудове на Института за държавата и правото, БАН, София 2011*, стр. 317-355
9. Атанасова, И. Copyright infringement in digital environment, *Четвърта международна конференция по информационно право, Солун, Гърция 2011*
<http://conferences.ionio.gr/icil2011> (под печат)
10. Атанасова, И. Наказателноправна защита на авторското право и сродните му права в дигитална среда. Интернет пиратство, *сборник "Научни известия", Унив изд. "Неофит Рилски" Благоевград, 2011 год* (под печат)